

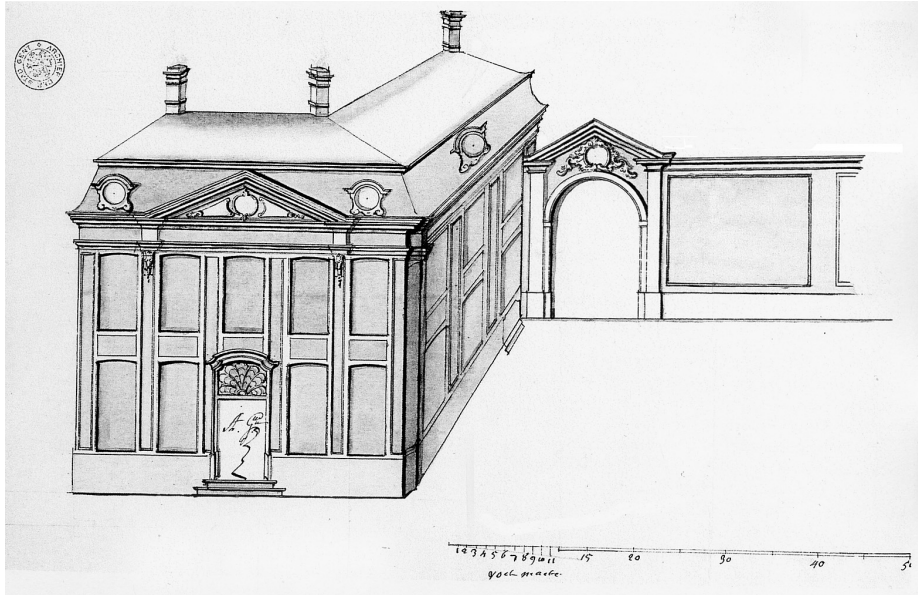
WONEN IN GENT

EEN BESCHEIDEN BURGERHUIS UIT DE 18DE EEUW NEDERPOLDER 6 (SLOT)

Op 6 juni 1753 verkochten de kinderen van meester beeldhouwer Jan-Baptiste Heldererbergh (1651-1734) het huis 'de gulde mauwe' gelegen in de Hoogpoort achter het bisschoppelijke seminarie aan meester-timmerman David Kints (David 't Kindt). (1) Bij de verkoop hoorde ook een klein huisje of stalletje naast de woning. De koopakte gaf interessante informatie over de precieze ligging van het huis 'houdende den oosthoek van de Rijnnesse teghen over den huuse van den Heere van Meirelbeke, alsnu competerende den Baron Zinzerling, aen d'een sijde gehuyst Pieter Aelgoet ende ter andere commende de achterpoorte van sieur Victor de Meuleneere, alsnu competerende t' Bisschoppelijck seminarie'. Volgens de notariële akte werd de koopsom van 380 ponden wisselgeld betaald door bisschop Maximilianus Van der Noot in wiens opdracht 't Kindt de verkoop geregeld had. De schuld was op 3 september 1753 vereffend.

Intussen had David 't Kindt op 31 juli 1753 een bouwaanvraag ingediend om deze woning 'ghestaen ende geleghen op de Nederhooghpoorte' (Nederpolder) af te breken en te vervangen door een nieuw huis dat gebouwd moest worden naar een bijgevoegd model. (2) Bovendien vroeg de bouwmeester, die toen werkzaam was aan het bisschoppelijke seminarie, de toelating om de

achterpoort van dit gebouw te vervangen door een andere poort, aanleunend tegen het nieuw te bouwen huis. Al dezelfde dag gaven de schepenen hun goedkeuring. Dit 18de-eeuwse herenhuis staat - zoals in de koopakte al aangegeven - naast het omstreeks 1900 verdwenen Regnessestraatje. Rechts van het huis is nu nog een deel van het oude straattracé bewaard.

Afb. 1 Bouwaanvraag tekening 1753

Waarom werd dit huis aangekocht en afgebroken? Misschien was het wel omdat het in het verleden een slechte reputatie genoot. Noël Kerckhaert bestudeerde oude Oost-Vlaamse herberg- en huisnamen en waagde zich aan de veronderstelling dat de ‘gulden mauwe’ verwijst naar de opzichtige kledij die door de hoertjes gedragen werd om de aandacht op zich te trekken. In de herberg ‘de gulden mauwe’ nam men het dus vermoedelijk niet zo nauw met de goede zeden. In 1518 was er een bordeel in de Groenebriel met de naam ‘Inde gulden mauwe’. In 1529 was er een huis ‘staende up de Hoochpoort ghenamemt de ghulden mauwe’, op de plek waar nu de 18de-eeuwse herenwoning staat.’ Of het dezelfde kwalijke reputatie genoot, is niet zeker maar indien het zo zou zijn betekende dit ongetwijfeld een doorn in het oog van de uiterst traditionele bisschop die niet kon aanvaarden dat er zich achter ‘zijn’ seminarie een oord van verderf bevond. (3)

Afb. 2 Gevel in 2007

Gevel

Het huis werd niet volledig uitgevoerd volgens de ontwerptekening. De voor-gevel is een lijstgevel van vijf traveeën breed en twee bouwlagen hoog, onder een mansardedak met twee dakkapellen voorzien van oeil-de-boeufvormige vensters. Het bekronende driehoekig fronton met oculus en de rocaillerversieringen op de gevel, zichtbaar op het ontwerp van 1753, werden niet gerealiseerd. De zijgevel is analoog met de voorgevel maar heeft maar drie traveeën.

Grondplan en opbouw

De woning heeft geen eigen stalling en koetshuis en evenmin een koetsdoornit of een tuin.

Er zijn vier niveaus: de kelder, de benedenverdieping, de eerste verdieping en de zolder.

De witgekalkte gewelfde kelder is opgedeeld in meerdere ruimtes en heeft nog de oude bevloering in blauwe steen.

De indeling op de benedenverdieping is nog origineel: een inkompartij met twee kamers aan de straatkant (salon en wachtkamer), een trapzaal en een grote kamer in het midden en achteraan de eetkamer en de keuken.

Afb. 3 Salon op de benedenverdieping

Afb. 4 Trap Nederpolder

Afb. 5 Trap in het diocesaan centrum Biezekapelstraat

Alle ruimtes hebben nog veel originele elementen: mooie eikenhouten deuren, (delen van) lambrisering en plafonds met stucversieringen. De twee kamers aan de straatzijde hebben ook een schoorsteenmantel met stucversiering. Zeer gaaf bewaard is de grote originele eikenhouten bordestrap met gesculpteerde trappaal en gedraaide balusters. Deze trap loopt door tot de zolder en werd ook door het personeel gebruikt. (4) In de trapzaal zijn vijf brede originele deuren met een laag onderpaneel en een hoog bovenpaneel afgezet met eenvoudig lijstwerk. Een geeft toegang tot een salon, de tweede tot een aanpalende binnenkoer, de derde tot de eetkamer, de vierde sluit een ingemaakte kast af en de vijfde brengt ons naar de voorraadkelders.

De stucwerkversiering treft men ook aan in de grote salon samen met fragmenten van de originele eikenhouten lambriseringen. Het plafond van de eetkamer is eveneens versierd met lijstwerk en rocailles in stuc.

De dienstvertrekken waren in een afzonderlijke vleugel ondergebracht die paalt aan een binnenkoer en twee bouwlagen heeft. Beneden was de keuken met een haard en een oude stenen vloer. Hij stond in verbinding met de eetkamer, de voorraadkelders en de straat.

Afb. 6 Keuken met haard

Afb. 7 Binnenkoer met toegang tot keuken

Vanuit de voormalige keuken vertrekt een diensttrapje naar een kleine vestibule met een eikenhouten borstwering. In de vestibule geeft een deur toegang tot de vroegere leefruimte (met haard) voor het personeel, een tweede deur leidt naar de zolders van het hoofdgebouw waar ook slaapruidten (voor gasten of personeel) ondergebracht waren. Daarboven zit een mansardedak. Ook op de eerste verdieping is de indeling origineel: twee kamers aan de straatzijde, een klein kamertje naast de trap (nu ingericht als badkamer), een grote kamer in het midden en twee kamertjes achteraan. Ook hier mooie eikenhouten deuren, plankenvloeren, plafonds met stucversieringen en enkele schouwen in beschilderd hout met marmerimitatie. Boven twee schouwen zitten grote 19de-eeuwse spiegels in vergulde lijsten.

Sommige deuren hebben nog een oud koperen slot.

De zolder is ingedeeld in een grote ruimte, drie mansardekamertjes aan de straatkant, en een klein kamertje met raam uitgevend op de trap. (5)

Eigenaars en bewoners (6)

De eerste eigenaar was - zoals vermeld - bisschop Maximilianus Anthonius van der Noot (Brussel 1685-Gent 1770). (7) De eerste bewoner echter was kanunnik Jacques Clemens (Gent 1713-Gent 1779). Hoewel het huis zeker sinds 1762 eigendom was van het bisschoppelijke seminarie is het mogelijk dat kanunnik Clemens er tot aan zijn overlijden woonde (8). In 1782 was Jacques De Volder de nieuwe eigenaar. (9) Na zijn overlijden bleef zijn weduwe Cathérine Remy het huis bewonen met hun drie kinderen en twee dienstboden. (10) Twee zonen, Joseph (1770-1820) en François (1771-1833) waren als kanunnik verbonden aan de Sint-Baafskathedraal. Na het overlijden van François nam zijn neef Jan François, afkomstig uit Destelbergen, gedurende twee jaar zijn intrek in het huis. Van 1836 tot 1845 verbleef kanunnik Petrus Ferdinandus Velleman (Sleidinge 1771-Gent 1849) in de stadswoning. (11) Daarop volgden een advocaat en een handelaar. Vanaf 1884 woonde er kanunnik Angelus Thienpont (Oudenaarde 1830-Gent 1912) met zijn dienstmeid. Na zijn overlijden werd Leon Vanderhaegen (° Parijs 1870- Gent 1940), toondichter en lesgever aan de vlakbij gelegen conservatorium, de nieuwe eigenaar en bewoner vanaf 1919. (12) Zijn dochter huwde Marcel de Schryver. Zij kregen 9 kinderen. Het huis is nog altijd in handen van de familie.

De architect

Tot de voornaamste Gentse bouwmeesters uit de 18de eeuw behoren ongetwijfeld meester-timmerman David 't Kindt (1699-1770) en meester-metselaar Bernard de Wilde (1691-1772). Beiden waren kleinzonen van meester-metselaar Judocus De Wilde en van kindsbeen af vertrouwd met de bouwwereld. Evenals zijn vader David 't Kindt senior was bouwmeester en timmerman David 't Kindt lid van het gilde van de timmerlieden en de houtbrekers. Hij kreeg verschillende opdrachten van het schepencollege van de keure: zijn eerste belangrijke opdracht was de bouw van de Hoofdwacht aan de Kouter, in 1738-1739. Zijn tweede belangrijke opdracht voor de schepenen van de keure was de bouw van een nieuwe cipierage van de stadsgevangenis die zelf ondergebracht was in de benedenverdieping van de lakenhalle. Dit gebouw staat beter bekend als de Mammelokker vanwege het beeldhouwd reliëf met voorstelling van de 'Caritas Romana'. In 1745 realiseerde hij zijn meester-

Afb. 8 Portret van kanunnik Clément in zijn bibliotheek (in dit huis?), ca 1770.
Collectie Universiteitsbibliotheek Gent

werk: het hotel van Oombergen in de Koningstraat, een van de mooiste rococogevels van de Gentse binnenstad. Andere opdrachten volgden. Vanaf 1750 werd hij belast met de uitbreiding van het bisschoppelijke seminarie vlakbij de kathedraal. Dit geheel was een van zijn grootste opdrachten. Hij was met de uitvoering van dit project bezig toen hij de bouwaanvraag indiende voor de bouw van de woning die ons aanbelangt in de Nederpolder. Nadat hij verbouwingswerken uitvoerde aan de Eeckhoutkazerne op de Sint-Pietersheerlijkheid en nieuwe gebouwen en stallingen realiseerde in de Pesthuis-kazerne aan de Brusselsepoortstraat (1754) werd hij in 1755 ontvanger van de stadswerken. Hij was ook erfscheider/stadstimmerman. Behalve het bouwen van huizen liet de bouwmeester zich ook in met uiterst verscheidene aangelegenheden zoals kerkhoven, bruggen, kaaien en zelfs rioleringen. Hij stond al vroeg aan het hoofd van een heus aannemersbedrijf en verschaftte op een bepaald ogenblik werk aan 42 gekwalificeerde knechten. Ondanks zijn vele activiteiten zou hij op het einde van zijn leven toch geen grote rijkdom vergaard hebben. Zijn weduwe werd bovendien overstelpt met een administratie die totaal onoverzichtelijk was geworden. (13)

Algemeen besluit

Uit de studie van deze vier burgerhuizen blijkt dat er in de 18de en 19de eeuw altijd inwonend huispersoneel was. De inrichting van het huis was hierop voorzien. De keuken, de wasplaats en de leefruimte voor het personeel waren duidelijk gescheiden van de vertrekken van de burgerfamilie. Ze vonden een onderkomen in het souterrain of op de benedenverdieping, soms in een zijvleugel achteraan het huis. De heren woonden op de gelijkvloerse verdieping of de bel-étage. Ze hadden er een salon, een eetkamer en in sommige gevallen ook een ruimte voor ontspanning of studie (bibliotheek). Zij hadden hun eigen bezigheden en ontvingen gasten wanneer het hen beliefdde. Het werkgedeelte waar gekookt en gewassen werd was daar niet te zien. Op de tweede verdieping waren de slaapvertrekken en de logeer- of kinderkamers. De dienstboden hadden eigen slaapruimtes op de zolder. Soms waren er afzonderlijke diensttrappen, soms ook niet.

Omdat deze strikte scheiding tussen heren en knechten tot in het begin van de 20ste eeuw nadrukkelijk zichtbaar was in de binnenhuisinrichting vergt het van een hedendaags architect heel wat creativiteit om dergelijke huizen te renoveren en modern wooncomfort te geven en dit zonder afbreuk te doen aan de oorspronkelijke bouwgeschiedenis van de woning. Het is de taak van de Dienst Monumentenzorg om bouwheer en architect te begeleiden bij de samenstelling van een degelijk bouwhistorisch dossier. Enkel wanneer alle

partijen in een goede verstandhouding met elkaar samenwerken zal dit het pand ten goede komen.

Beatrix Baillieul

Eindnoten

- ¹ J. ROEGIERS, Inventaris van het archief van het bisschoppelijk seminarie te Gent. Brussel, 1970, akte 219bis. Met dank aan archivaris Ludo Collin die de consultatie van dit belangrijke document mogelijk maakte.
- ² Stadsarchief Gent, reeks 535 – 101 -36.
- ³ N. KERCKHAERT, Oude Oostvlaamse herbergnamen. Gent, 1976, p. 143 en N. KERCKHAERT, Oude Oostvlaamse huisnamen. In: Cultureel jaarboek van de provincie Oost-Vlaanderen, nieuwe reeks, bijdrage 16. Gent, 1981, p. 46
- ⁴ Daaruit blijkt dat dit niet een huis voor de hogere burgerij was, daar waren immers aparte diensttrappen voor het personeel. W. DE VUYST, Wonen volgens rang en stand. In: Stadsmussen onder dak. Wonen in Gent van de middeleeuwen tot 1914. Gent, 2007, p. 37.
- ⁵ Het huis werd uitvoerig en stilistisch beschreven door D. VERVENNE, David 't Kindt. Leven en werk. Een bijdrage tot de kennis van de Gentse bouwkunst in de 18de eeuw. Onuitgegeven licentiaatsverhandeling. Gent, 1983, pp. 79-81.
- ⁶ V.F., Le n°6 de la rue du Bas-Polder. In: La Métropole, 4/11/1920. Ondanks enkele fouten (– vermoedelijke aankoop door 't Kindt in 1734 -, gelegen op de hoek van de Biezekapelstraat ipv de Regnessestraat) is dit artikel toch goed gedocumenteerd en betrouwbaar.
- ⁷ Over bisschop van der Noot zie A. DE WINTER, Maximiliaan Antoon van der Noot (1742-1770). In: Het bisdom Gent. Gent, 1991, pp. 108-113).
- ⁸ Jacques Clemens was een geboren Gentenaar, licentiaat in beide rechten. Hij werd in 1736 priester gewijd en was een tijdlang secretaris van bisschop Van der Noot. In 1750 werd hij kanunnik van het Sint-Baafskapittel, van 1752 tot 1768 was hij officiaal, in 1755 werd hij vicaris-generaal en in 1765 werd hij synodaal rechter. Hij had een eigen wapenschild en –spreuk. Met dank aan Ludo Collin voor deze informatie.
- ⁹ Stadsarchief Gent OA, reeks 153/1 register huisgelden 1762-1771 en 1782-1800 Stad Gent, Dienst bevolking, archief, volkstellingen 1796-1837. Over de familie De Volder zie ¹⁰ M. IMSCHOOT, Heynderycx en De Volder, twee verdwenen adellijke families te Destelbergen. In: De Oost-Oudburg, jaarboek XXV, 1988, pp.98-137 op p.130.
- ¹¹ D. VERVENNE, Architect David 't Kindt (1699-1770). In: 't Kindt gezwind. Gent, 1998, pp. 2-11 en P. LENDERS, Gent, een stad tussen traditie en verlichting (1750-1787). Een institutionele benadering. Standen en landen, deel XCII. Kortrijk, 1990, p. 143 e.a.)
- ¹² L. SCHOKKAERT (red.), Biografisch repertorium van de priesters van het bisdom Gent 1802-1997. Leuven, 1997, deel II: P-Z, p.569, ref. 6026).
- ¹³ C. BERGMANS, Le conservatoire Royal de Musique de Gand. Gent, 1901, pp. 269-270).

Illustraties

Afb 1 Ontwerptekening bij de bouwaanvraag van 1753. Stadsarchief Gent

Afb. 2: de voorgevel in 2007. Foto Dienst Monumentenzorg

Afb 3 De salon op de benedenverdieping. Foto Dienst Monumentenzorg

Afb 4 en 5 De authentieke trap te vergelijken met de trap in het voormalige bisschoppelijk seminarie nu diocesaan centrum. Foto Dienst Monumentenzorg

Afb 6 De haard in de keuken. Foto Dienst Monumentenzorg

Afb 7 De binnenkoer met toegang tot de keuken. Foto Dienst Monumentenzorg

Afb 8 Jacques Clemens in zijn bibliotheek tussen zijn kunstverzameling, anoniem, ca. 1770.

Collectie Universiteitsbibliotheek Gent
